

انديشكده
رابطه بين الملل

امريكا، بازيگران فرامنطقه اي و استقلال كردستان عراق

محمد علي هژبري

امریکا، بازیگران فرامنطقه ای و استقلال کردستان عراق

محمدعلی هژبری (دانشجوی دکتری علوم سیاسی و پژوهشگر روابط بین الملل)

اندیشکده روابط بین الملل: در زمانی که داعش و معارضین در حال از دست دادن آخرین سنگرهای خود در تلعفر هستند، و هیچ بازیگری، حاضر به از دست دادن صحنه گردانی تلعفر نیست، شاهد مشارکت بی نظیر نیروهای پیشمرگه کُردی، ارتش و حشدالشعبی و حتی نیروهای ائتلاف بین المللی در این برهه حساس هستیم. هم زمان با این تحولات، نظاره گر تحركات سیاسی دیگری هم در بغداد هستیم.

به خاطر موقعیت ویژه تلعفر و ارتباط با ترکمنهای شیعی و سنی و کردها و همسایگانی چون سوریه و ترکیه، بازیگران صحنه ی جنگ علیه داعش، به دوره بعد از آزادسازی فکر میکنند و بالتبع نگران تسلط یک گروه، بر این منطقه راهبردی هستند. همانند آنچه که در کرکوک و بعد از آزادسازی این منطقه توسط نیروهای پیشمرگ کرد در سال ۲۰۱۴ اتفاق افتاد. لذا تحولات تلعفر زیر ذره بین رقبا قرار دارد.

اما سفر وزیر دفاع امریکا در عین ارتباط با این قضیه، بی ربط هم به موضوع استقلال کردستان نیست.

بارزانی و متیس امروز ۲۳ اگوست ۲۰۱۷ مذاکراتی باهم داشتند. همانطور که انتظار می رفت، تعویق زمان رفراندوم محور اصلی مذاکره بود و طبق معمول، بارزانی امید بیشتری به امریکا داشت تا دولت متبوعش بغداد.

بارزانی عنوان کرد که تعویق فراندوم می بایست توأم با مشوقهای جدی تر و ضمانتهای بیشتر و قوی تری باشد تا بتوانیم بررسی یا به تعبیری سبک سنگین کنیم. از نظر بارزانی، وعده های بغداد، بدیل همه پرسی نیستند. اما حاضر به بررسی ضمانتهای بین المللی هستیم. اما چرا بارزانی به وعده های امریکا و ضمانتهایش امیدوار است؟

به راستی، نظر واقعی امریکا به عنوان بازیگر مهم فرامنطقه ای نسبت به استقلال کردستان یا به تعبیری تجزیه عراق چیست؟

نظر امریکا از این جهت مهم است که به خاطر مقدوراتش و همچنین احاطه بر سیستم بین الملل، میتواند به عنوان تصمیم گیرنده اصلی ظاهر شود. همچنانکه در سال ۲۰۱۴ توانست همین موضوع استقلال کردستان را تا به امروز و حدود سه سال به تعویق اندازد.

مشکلات داخلی اقلیم کردستان، اختلاف جریانهای کُردی، مخالفت همسایگانی چون ترکیه و ایران به عنوان قدرتهای مهم منطقه ای، و در کنار آن، عدم حمایت قاطع قدرتهای بین المللی، استقلال کردستان را با موانع عمده ای روبرو میکند.

در طول چند دهه اخیر ترکیه مخالفت آشکار خود را با هر پروژه ای که منجر به افزایش کُردها شود، از خود به نمایش گذاشته است. بی شک ایران هم خواهان حفظ تمامیت ارضی عراق و به عبارتی دیگر مخالف تجزیه این کشور است.

انکارا، بارها تصمیم دولت اقلیم کردستان عراق برای برگزاری همه پرسی استقلال از عراق را اشتباه دانسته و در بیانیه ای اعلام کرد: " در شرایط غیرعادی فعلی در عراق، انجام همه پرسی از جمله در مناطقی از این کشور که مورد اختلاف است نمی تواند منعکس کننده اراده واقعی مردم عراق باشد."

در اواسط فروردین سال جاری به دنبال افراشته شدن پرچم کردستان در استان کرکوک، رجب طیب اردوغان، درخواست پایین آوردن پرچم اقلیم از ادارات دولتی را داد.

وابستگی کردستان عراق به درآمدهای نفتی و نقشی که ترکیه در صدور آن به دریای مدیترانه ایفا می‌کند، گویای اهمیت حفظ مناسبات دوستانه اربیل با آنکارا است. لذا برداشتن گام در مسیر تحقق همه پرسی می‌تواند به طور کلی آینده اقلیم را با خطر جدی روبرو سازد.

و اما در ارتباط با بازیگران فرامنطقه ای، همانند امریکا، روسیه و اتحادیه اروپا، باید عنوان کنم، مسکو سیاست و رویکرد خیلی شفافی در رابطه با استقلال کردستان، اتخاذ نکرده است.

اگر یکی از مهم‌ترین محورهای سیاست خارجی روسیه در منطقه غرب آسیا، مقابله با نفوذ آمریکا در این منطقه فرض شود، طبیعی است که روسیه نسبت به برخی طرح‌های مورد علاقه آمریکا برای نظم جدید منطقه، واکنش نشان خواهد داد، اگرچه سطح این واکنش می‌تواند در پرونده‌های مختلف متفاوت باشد. بر همین اساس، طرح تجزیه عراق که به استقلال کردهای این کشور گره خورده است، نمی‌تواند مورد علاقه‌ی روسیه باشد. این را می‌توان در اظهارات مقامات مسکو نیز مشاهده کرد.

کرم‌لین کمک‌های نظامی به نیروهای پیشمرگ اقلیم کردستان عراق را، همانند امریکا، مشروط به اجتناب از جنگ و درگیری با دولت مرکزی کرده است. به تعبیری کرم‌لین، تشدید حس جدایی‌طلبی کردهای عراق و ایجاد موجبات برای شناسایی رسمی بین‌المللی استقلال کردها را دنبال نمی‌کند.

سرگئی لاوروف، وزیر خارجه روسیه، بارها از تمایل کشورش برای افزایش روابط اقتصادی و بازرگانی با اقلیم کردستان خبر داده است. روسها همانند امریکا به رغم مخالفت بغداد در زمینه انرژی قرارداد قابل توجهی با اقلیم کردستان به امضا رسانده اند.

اما در ارتباط با امریکا باید گفت، مناسبات واشنگتن با کردها و خاصه احزاب کردی، همیشه خوب بوده است. در سال‌های دهه ۱۹۶۰، کاخ سفید از طریق شاه ایران با کردها رابطه داشت و از آن‌ها حمایت می‌کرد. بعد از حمله آمریکا به عراق هم این ارتباط ادامه یافت.

اقدامات امریکا طی سه دهه اخیر از عوامل موثر بر افزایش شان و جایگاه و قدرت کردها در عراق بوده است. در دوره اخیر نیز درگیری با داعش و هم پیمانی کاخ سفید با کردها، منجر به افزایش قدرت و اعتماد به نفس آنها شده است.

از نظر واشنگتن، کردهای اقلیم کردستان عراق، میتواند به عنوان کارت بازی در منطقه حساس خاورمیانه و خلیج فارس عمل کند. از این کارت بازی میتواند روابط خود را با عراق تنظیم و بر ایران و ترکیه تاثیر بگذارد. واشنگتن به دنبال «منبع بحران» جدید در منطقه است و شرایط بالقوه و بالفعل اقلیم، در حال و آینده، نیاز آنها را به منبع بحران تامین میکند. از این منظر، آمریکا برای کنترل بحران و خلق سناریوهای خود کردها را در نظر گرفته است اما فعلا فضا برای استقلال و پیدایش کردستان بزرگ مهیا نیست.

واشنگتن در بیانیه ها و اعلامیه هایی با استقلال کردستان مخالفت و از این موضوع ابراز نگرانی کرده است. البته استدلال آنها این است که تمرکز بر این مساله، روند مبارزه با تروریسم و داعش را کند کرده و تاثیر منفی بر این موضوع میگذارد. لذا زمان حاضر را برای همه پرسی، مناسب نمیداند.

اما طبق نظر سایت "گلوبال ریسرچ"، واشنگتن با کردهای عراق و سوریه برای تشکیل یک کشور قومیتی به نام کردستان بزرگ توافق پنهانی کرده است تا جمهوری عراق و سوریه تجزیه و تضعیف شوند. در حال حاضر، فعالیتهای امریکا چنین امری را تایید نمیکند اما به عنوان برنامه و اهداف بلندمدت واشنگتن، نباید ان را از نظر دور داشت.

یک سال پیش کمیته امور خارجی مجلس نمایندگان آمریکا طرحی را تصویب کرد که بر اساس آن، قرار شد آمریکا به صورت مستقیم سلاح و سایر تجهیزات نظامی را برای پیشمرگه‌های کرد ارسال کند. این طرح با هدف جلوگیری از تاخیر در ارسال تجهیزات نظامی برای کردهای عراقی تصویب شد. از نظر واشنگتن، ارسال سلاح برای کردهای عراق به خاطر بروکراسی اداری دولت مرکزی این کشور با تاخیر روبرو میشود. اما ناگفته پیداست ارسال مستقیم سلاح به کردها باعث شد، کردها این اقدام را گامی در جهت استقلال خودشان ارزیابی کنند.

البته مقامات امریکایی در سفر به بغداد، با احتیاط عمل کرده اند و با حضور در بغداد به جای اربیل و فراخواندن هیئت کردی و مذاکره با مسئولین اقلیم در بغداد، لزوم پایبندی اقلیم به تمامیت ارضی عراق را به آنها اعلام کرده اند.

مثلا جان کری وزیر امور خارجه آمریکا در سفر روز ۲۰۱۶ خود به عراق، به اربیل نرفت و هیئت گرد به ریاست نیچروان بارزانی در بغداد با او دیدار کردند. در اینجا نرفتن به اربیل دارای معنای سیاسی خاص خود می باشد، از این رو که وزیر امور خارجه مقامی سیاسی است و رفتن او به اربیل می توانست به معنای به رسمیت شناختن حکومت اقلیم کردی را القا نماید و ماندن در بغداد و فراخوانی هیئت کرد به بغداد به معنای لزوم پایبندی اقلیم کردی به تمامیت ارضی کشور عراق - از نگاه آمریکا - تلقی می شود. این امر مورد تأکید مسئولان کرد نیز واقع شده است. اما علی رغم تمامی این احتیاطها، صداهای مختلفی از درون امریکا شنیده میشود. به نظر بولتون، آمریکا باید حمایت نظامی خود از دولت کنونی عراق را متوقف یا به شدت کاهش بدهد. با وجود این که عراق ظاهر خود را به عنوان یک کشور متشکل از کردها، عرب های سنی و شیعه حفظ کرده است، اما پایتخت آن زیر تسلط شیعیان وفادار به ایران قرار دارد. بولتون در ادامه تأکید می کند که کردهای عراقی در وضعیت نسبی استقلال و در آستانه اعلام آن هستند. آن ها برای تسهیل ایجاد یک کردستان بزرگ با داعش می جنگند.

۲۳ اگوست «رالف ابراهام» نماینده کنگره امریکا، هم در دیدار با نجم الدین کریم، استاندار کرکوک، از برگزاری همه پرسی استقلال کردستان و مشارکت کرکوک در این همه پرسی اعلام حمایت کرد. درحالی که همزمان با او، وزیر دفاعشان در بغداد، برای تعویق زمان استقلال با بارزانی مذاکره میکرد!

اگر بخواهیم موافقین و مخالفین فراندوم را نام ببریم، همان تقسیم بندی و رقابت و دشمنی بازیگران مختلف در این پروژه هم دیده میشود.

لذا، اسرائیل، بارزانی ها، پ ک ک، بخش یونانی نشین قبرس و یونان و در کنار عربستان و امارات متحده عربی، موافقان تجزیه عراق هستند. در مقابل طیفی از همسایگان و بازیگران منطقه ای مخالف استقلال کردستان هستند. ترکیه، عراق، ایران و سوریه، قدرتهای اوراسیایی متحد ترکیه، المان، قطر در جبهه مخالف کردستان مستقل قرار میگیرند.

اتحادیه اروپا هم طی بیانیه ای ضمن درخواست از جناح های سیاسی اقلیم کردستان برای تعجیل در بازگشایی پارلمان کردستان، تصریح کرده است: برگزاری همه پرسی بر خلاف مفاد قانون اساسی عراق بوده و پیامدهای خوبی برای اقلیم کردستان در پی نخواهد داشت. این اتحادیه اشاره کرده است که بر موضع خود مبنی بر حفظ تمامیت ارضی عراق تاکید دارد.

در سفری که بارزانی برای کسب رضایت و حمایت اروپا در برگزاری همه پرسی داشت، بلژیک حمایت خود را از این موضوع اعلام کرد. حتی به گفته بارزانی، مقامهای بلژیک آماده اند تا ناظران خود را جهت نظارت بر همه پرسی برای استقلال اعزام کنند!

اما المان و برخی کشورهای دیگر تا به امروز و با قاطعیت، مخالفت خود را با تجزیه عراق اعلام کرده اند. بالتبع المان و بلژیک بخاطر داشتن جمعیت کردی، از تبعات سیاسی استقلال کردستان در امان نخواهند بود به همین دلیل، شاهد مواضع روشن و قاطع المان در برابر استقلال کردستان هستیم.

علی رغم اینکه در بین کشورهای عضو اتحادیه عرب، تفاوت دیدگاه را در این مورد می بینیم اما دبیرکل اتحادیه، در نامه ای به رئیس منطقه کردستان، ضمن مخالفت با جدایی طلبی کردها، اعلام کرد که برگزاری همه پرسی استقلال به نفع هیچ طرفی در عراق از جمله کردها نیست.

از نظر احمد ابوالغیظ، همه پرسی مذکور پیامی منفی برای ملت عراق به همراه دارد و موجب وزش بادهای جدایی طلبانه و تجزیه طلبانه در کشور خواهد شد و اوضاع منطقه را پیچیده تر خواهد کرد و حتی موجب پیچیده تر شده مسئله کردها نیز خواهد شد و کسی موافق این مسئله نیست.

با همه این تفاسیر، بازیگران فرامنطقه ای و نظام بین الملل هم قدمی در جهت برگزاری فراندوم برنمیدارند. ایالات متحده تلاش می کند نقش میانجی را میان بارزانی و رهبران سیاسی در بغداد ایفا کند تا به این ترتیب تضمین های لازم برای کردها در صورت تعویق همه پرسی به دست آید. به تعبیر بهتر، واشنگتن تلاش می کند بغداد را راضی کند که ضمانت های کافی به اربیل با هدف تعویق فراندوم بدهد.

بی شک سهمی عادلانه از بودجه سالانه عراق به کردها، ضمانتهایی بر سر آینده منطقه نفت خیز کرکوک یا به تعبیری بیت المقدس کردستان و شاید نفوذ دوباره کردستان در بغداد، میتواند از محورهای امتیازاتی باشد که بارزانی را به تعویق فراندوم راضی کند.

برای تهیه محصولات به فروشگاه اندیشکده مراجعه کنید

www.irthink.com

تلفن مرکز یخش: ۰۹۱۲۵۶۴۵۴۶۳

پست الکترونیکی: irtt.ir@gmail.com

www.irthink.com

